JAK TÁHLA MRAČNA

PG
5038
F8A17
1895
d11 8

...ORNÉ VYDÁNÍ
BÁSNICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

Purchased for the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from the

KATHLEEN MADILL BEQUEST

JAK TÁHLA MRAČNA

BÁSNĚ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

V PRAZE
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
1883

VEŠKERA PRÁVA VYHRAZENA.

PG
5038
F8A17
1895
dtc 8

1126947

Z celého moře krásy pít
má práhla duše lačná,
a pouze kapek pár jsem chyt',
jak táhla mračna.

PROLOG.

Život.

Sbor z antické tragedie.

I.

Jak řeka teče k moři, lidské plyne žití.
Ó lesů taje stinné, kdes v horském zátiší,
kde šumným sítím nahá těla nymf jen svítí
a jara vůně všecky kam květy nadýší:
včel zlatokřídlých roj, motýlů rubínová
tam křídla s azurnými se hravě míhají,
tam hvězdu s nebe spadlou jahoda v květu chová
a faunů píšťaly se echem stíhají
jak ňadra mladých dívek se vlny zdvihají.

Ó dětství, dětství sladké, ty jsi rovno zdroji,
tak tiše dny tvé skanou, jak rosa na lupen,
tvým světem prsy matky, jež tě blahem kojí,
tvým žitím na bělostných těch prsech dlouhý sen;
pak druhů milých hry a tance, smích a zpěvy.

na pastvách besedy při táhlém řevu stád
a první zkoušky bojů, ty dětské vzdorné hněvy,
pych vítěze, hlod smutku, jenž usmíří se rád —
ó růžové vy svity krvavých Iliad!

II.

Náhle však zmizel rodný hvozd,
jenž řece byl za kolébku,
sup kráče v mraku, kde zpíval drozd,
tes lysou pozvedá lebku.
S divokým kvapem,
vířivým slapem
řeka se valí,
v propast se vrhá, kořeny trhá
přes šedé skály,
přes keřů trsy.
Jak Eumenidek rozbrázděné prsy
ji chytají skal bradla,
jimž v pouta padla.
Ubohá řeka dme se a vzteká,
hučí, bouří, hvozdy se chmouří
v hromu a kouří!
A co bylo hrdým tokem,
roztříštěných perlí okem
po hladké stěně
vzdálených hromů mroucí při ozvěně
stéká.

III.

Sbírá řeka z žírných krajů přítoky a sílu.
člověk žitím unavený má se znova k dílu.
Roste vlna, nivou plíží, mohutní a roste
jako muž, jenž tebe v ňadrech hostí, pýcho, skvoste!
Veletok! v něm hvězdy nebe zrcadlí se v pýše,
v rozjizveném, velkém srdci celý svět spí tiše.
Unavený proud se slavně v širé moře sklání,
kam's nedospěl touhou mládí, dojdeš v odříkání.

IV.

Když nejvíc kypí mužná síla
nám v mozku, žilách, údech všech,
v ráz jakby krev se zastavila
a mráz cítíme ve ňadrech,
sníh na srdci i na vlasech.
Ó cítím to, největší trest
to, závist bohů, stáří jest,
a bojím se, jak též mi bude v smutných jeho dnech.

Dnes ještě v hlavě steré plány
co výbojů a podniků!
A zítra všecky rozdupány
a zničeny v ráz, ve mžiku!
Již nerozumíš slavíku,
neb neslyšíš víc jeho zvěst.
Ó závist bohů, stáří jest,
jsi velký dnes a zítra řeknou k tobě: bídníku!

Strom ovšem ztrácí svoje listí.
však nové jaro je tu zas.
a hvězdy v pádu jen se čistí.
by temnem víc plál jejich jas,
jen kmet zůstane suchý klas
na mezi opuštěných cest.
Ó závist bohů, stáří jest.
žel, že jim pomahá v tom slepě nejvyšší bůh: Čas!

V.

Tuhé boje — kruté půtky
velké snahy — malé skutky.
touha obří velkolepá
s křídlem orla, ale slepá.
Samý spor a samé zmatky,
naděje — tvé všecky statky,
krása — krátké vnadidlo:
vášeň — osten ve tvém těle
bodá, týrá, mučí vřele,
nežli srdce ustydlo.
Nové cíle — namahání,
v jaré síle — odříkání,
v plném díle — umírání,
vše žlutého listí hrst,
trochu kvítí — více plevy,
jásot, bouře, smích a lněvy,

popel, troud a vlhká prst,
nestojí vše ani za to,
by to zatraceno, klato
člověk bohům ve tvář chrstl!

VI.

A děkovat musím přece
za život, jenž roven řece
v neznámé bezdno se řítí,
Břeh jeho přece měl kvítí,
a když i bylo ho málo,
to, mládí nachem co plálo,
za to přec stálo!

V těch roztříštěných snahách,
v těch znavujících drahách,
v těch slz žíravé soli,
v té potem vlhké roli,
v té plísni a v té vřavě,
v té tísni a v tom davě,
v té strázni a v tom trudu,
v té bázni a v tom studu
přec jako zázrak božský
nad rozvaly a trosky,
jak z pěn zrozená stála,
sě žena pozvedala —
ta za to stála!

V té bídě a v té rmuti,
v té mroucích listů žluti.
v té směsi svadlých květů.
v té tříšti spadlých světů.
v té slině, již má záští,
v té vrásce, jež skráň vraští.
v té žluči a v tom lunisu.
v tom lidské kletby rysu.
v té zradě, jež jest zmije,
v té péči, jež krev pije,
všech matka vlast vždy stála
a ruce pozvedala —
ta za to stála!

A proto zhrdaje láním
chci mříti s usmíváním
a skončit — děkováním.

VII.

Vy ptáte se, kdy člověk žije?
V malé jen vteřině času.
paprslek světla jen pije
a již má sníh na svém vlasu.
Před ním je temno i za ním.
čas kladivy buší mu k skráním
a každá chvilka dí: Ranim!

Hodiny vlákna jsou šerá,
z nichž věčnost spřádá si šat.
slast jeho — bolu je dcera.
vzpomínka — jeho je kat.

Vy ptáte se, kde člověk žije?
On sám to ubožák neví.
Ve suchém chrastí spí zmije.
ve mraku Zevovy hněvy,
pták na větvi a škeble v moři,
brouk zlatý ve ňadrech růže,
člověk — ten žije v hoři.
v náruči smrti, jež úže
ho tiskne k sobě, seč může.
a vždy a všady.

Ba nikdy nebyl on mladý!
Všech živlů a potvor on hlady
vždy sytil krví a mozkem
v žluči i zápalu božském.
A přece ten kyklop slepý
má v duši věčnosti zážeh,
že v život velkolepý
jak v Pygmaliona pažech
se božstvo k světlu v něm hlásí
přes prostory a časy!
Ba všecky staré ty střepy,
kterými škrábe svůj hnis,
hvězdami zaplají kdys
a obrovské vesmíru tepy

v něm najdou sledni svůj rys.
A záští, všednosti hmyz
a šibenic rezavý hřeb
snem budou strašlivé chvíle,
až ozářen v Herakla síle
ve vlastním obrozen díle
na prahu věčného cíle
povznese do hvězd svou leb!

HRSŤ PAPRSKŮ

(1882—1884)

Jitro.

Hu rozhrnulo a se na svět smálo,
na řece ve stříbrných jiskrách hrálo
a mládí úsměv tkalo skalám v čela
a jeho píseň z hnízda pěnkav zněla
i z bučení, s nímž stádo táhlo k vodě.
Vše bylo v klidu, tichu, jasu, shodě,
a bílý oblak podobu měl člunu,
v němž přijelo, když noc ve hvězdnou runu
se ztajila, by jemu ustoupila.
Teď zavál vítr a v něm dula síla
a svěžest, odvaha a probuzení.
U cesty polní kvítí střáslo snění.
Zaplálo jasem okno v každé chatce
a skot i mraveneč zas do své práce
se pustili, a rybák, na udici
jenž lovil, prutem škub' a míhající
se rybu držel, jež se perlou bleskla.
Kdes v úžlabině kukačka si steskla.
Kouř chat byl zlatý. Hloh plál na rozcestí
a svět byl mladost, láska, ples a štěstí.

*

Naladění.

Tak divno mi, jak z dlouhých, dálných cest
bych k domovu se vracel, známých hvězd
svit pozdravit měl, čekat, z dětství druhů
kdo přivítá mne. Šinkot vlastních kruhů
víc neslyším a měkce je mi, k pláči.
Jak onu píseň, pro věčnost jež stačí,
bych vyslovit měl Ticho! — Já se klamal.
Tak ptáku jest, když vichru let mu zlámal
sněť, již si vyhlíd' k hnízdu. Z mého ducha
jen modrý motýl odlet' — jara tucha.

Píseň.

Z moře ticha v moře zvuků,
z moře stínů v moře světla
mladý den mi dává ruku
a má duše celá zkvětla.

Hledím v krovy černých sosen,
hledím na květnatý pažit,
jak tu každý lupen zrosen,
ó bych mohl duši zvlažit!

Mezi listím svit se míhá,
zlaté kroužky na mech kreslí,
svlačec pestré zvonky zdvíhá,
motýli dva k nim se snesli.

Jeden černý, zlatý druhý
ve spirálách neustálých
mezi světla, stínů pruhy
nad zvonců se vzpjali kalich.

Stíhali se, míhali se,
pěšinou stín jejich vzrůstal,
skláněli se, zdvihali se,
černý odlít', zlatý zůstal.

Zavěsil se v srdce zvonku,
vpil se tam, v něm zmizel zcela,
lilje vedle na svém stonku
div se nad tím nezarděla.

Do zvonku se za ním dívám,
byl již prázdný — v duši mojí
cítím, co tu píseň zpívám,
jak se tisíc křídel rojí.

Křídel celý oblak hravým
letem krouží níž a výše
a z nich jak svit listím tmavým
samé zlato padá tiše.

Zas mluvíš ke mně....

Zas mluvíš ke mně, valná nebes hloubi,
kde jas a stín, kde zář a šer se snoubí,
kde míhají se hvězdné archipely
a v středu měsíc, jich člun stříbroskvělý;
zas mluvíš k srdci ménu, země stará,
tou věčně novou bájí svého jara,
svých ptáků zpěvem, tichem svým a bouří
a zdrojů kypěním, a v blescích, v kouři
a v rosné slze na jahody květu,
v cikády smíchu a ve včely letu,
ve stínu smavých bříz a tmavých buků.
Zas mluvíš ke mně, podáváš mi ruku,
jdu za tebou jak děcko dál a stále,
jsem bratr hlohu zkvětlého a k skále
mám tichý soucit, vrba nad potokem
ta kyne mi a azurovým okem
se směje pomněnka na vlhkém břehu.
Tvou piju sílu a tvou dýchám něhu,
ó přírodo, jsem veselý a svěží
jak míza, která tělem břízy běží
a kypí zlatem na stříbrnou kůru,
a láká třpytnou vážku, šedou můru,
že na pni bzučí to a víří v tísni.
Tak z duše mojí teče mana písní,
ji dávám rád jak skála svoje zřídlo,
ať pták tam smočí duhové své křídlo
a chodec nohu pomazanou blátem,
plám stejně purpurem i jitra zlatem.

Jarní.

Něhou dýše luh i les,
každou mez
obalily sedmikrásky;
mláďata kos na sněti
z paměti
učí abecedě lásky.

I kmen vrby na hnědý
jehnědy
stříbrnou si sedly třísní
střásajíce zlatý pel;
zástup včel
bzučí kolem v šumné tísni.

Sotva že se udrží
nad strží
střemcha svítí v roklin hloubi.
jakby parodoval sníh
v závějích
hloh se bílým květem vroubí.

Jak tvář dívky v lásky snách
jemný nach,
z kterého se vůně lije,
jabloň plane podél cest,
ba v ní jest
jara celá poesie!

Starý obraz můj i rým,
vím to, vím,
leč bych přišel po století,
uzřím zase každou snět
jeden květ,
milence jak šťastné děti.

Rovněž i dnes básník máj
vyšel v háj,
jak to dělal od jak živa:
kde se asi skrývá teď?
Odpověď
tu vám z mého srdce zpívá!

Stará ekloga v novém jaru.

Teď jaro velký svátek světí,
a svět milenců idyla.
co vzduchem bzučí, modrem letí,
sta pozdravů mi posýlá
po vůni z hlohu květné sněti,
jež pod oknem se rozvila.

Den první dnes, co zem se sluní,
a jak již dýše vyhřata!
ač dýchá jenom hlíny vůní,
jest duše nad ní dojata!
V té bezdné, azurové tůni
chrp budoucích zřím poupata.

A darmo hledám sněhu stopu,
vše samé zlato, samý svit;
skřivánek letí k nebe stropu,
jak zpívající hvězda slít',
že tulák, jenž spí u příkopu,
v sen rajské zvonky slyší znít.

A z města i předměstí chatek
se hemží děti — jaký ples!
jak v klubko vali se, ký zmatek
a barev jaká pestrá směs!
I staré babky kolovrátek
má veselejší nápěv dnes.

A slunce lije z plné číše
cit blaha, spokojení všem,
ve srdci dívčím láskou dýše,
v básníka hlavě hvězdným snem,
však nejkrasší svou sloku píše
na dětské vlásky paprskem.

Verše z minulosti.

Jak šťastni byli jsme! Nad jezem u mlýnu
jak hnízdo vlaštovčí v ořeší, jasmínu
se malý dům náš skrýval.
a listí na stromech a vlny jezera,
kol mlýnských klepání a zvony večera
tam hrály, kraj se stmíval.

Do noci bděli jsme, svit lampy vedl boj
se světlem měsíce, v němž mušek kmitný roj
se míh' jak slzy v líci,
a jak ten bledý svit po listech, po zdi hrál,
mé matky obličej se bledším býti zdál,
jsa roven večernici.

Do noci bděli jsme . . . Kdes v dumách bloudil duch,
zpěv z břehu ztlumený nám vanul časem v sluch,
na vodách měsíc, rosa v trávě,
a květy s hvězdami jen jeden svit a dech,
a mír a svatvečer a blaho v srdcích všech,
dlaň matky na mé hlavě.

Ó noci čarovné! ó štěstí jako sen!
V tom vzplála obloha, jak vzplal by nový den,
jak růže planou v skrytě!
Déšť květu s jasmínu dech větru dolů třás'
a v matky náručí já slyšel sladký hlas:
bůh žehnej tobě dítě!

Přípitek antický.

Hle, kterak hoří v číši zlaté
a usmívá se Dionys,
v rej vábí nás a srdce mate.
jak Maenad ňadra zvedal kdys.
Blesk jeho plaší stíny stmělé
a z duše žene trud a šer.
Ó pijme, bratří, slunce celé
si vlijme do ňader!

Zem velký kvas je. Buďme šťastni!
Hle, písněmi jak zvoní vzduch!
Jest ovšem velká Pallas, v básni
když k hvězdám krásy vzletá duch.
Jet ovšem svůdná Kypris, v nahé
nás tisknouc dívčí náručí,
když rozkoš trysknouc v oko vlahé
se písní rozzvučí!

Však nejsvůdnější jest bůh révy,
když purpurným v číš okem šleh',
a z číše v cevy a z těch v zpěvy
plá rubínem na dívčích rtech!
V něm Pallas, Kypris, Olymp celý,
zem, hvězdy, prostory i čas —
Nuž číše, které překypěly,
až do dna v jeden ráz!

Připitek moderní.

Co věků přešlo! — Vichřice divá!
Leč v ňadrech píseň posud je živá,
Homera slunce s úsměvem jara
v číši nám hárá!

Co časů přejde, odvěké žití!
a jak my pijem, budou zas píti
s jinými plesy, s jinými zpěvy
stejnou krev révy.

Nechť proto číše pukne nám v kusy!
Mysleme, tak že býti to musí;
někdo si na nás na Hadu řece
vzpomene přece!

A ne-li, dobrá, usneme taky!
Dost, že jsme krásné líbali zraky,
v pochmurné že jsme bouřlivé chvíli
vesele žili!

Ty stárneš, píseň tvá se stále vrací
ku jedné látce a tím půvab ztrácí.
Týchž obrazů jsi jinde lépe užil:
líp mlčet, čekat, až by duch se vzpružil
ku nové písni, hodné doby příští.

To slyším často.
Pode mnou se blýští
a hraje v perlách zkvětlý pažit rosný,
svit slunce věší v zasmušilé sosny
své paprsky jak dlouhou zlatou třiseň,
proud hučí kdes, v to padá drozda píseň
a planá růže rdí se v bledém líčku.
Na matky boží drobném pantoflíčku
se motýl chví, na křídlech pestrá oka.
Jak stará báseň svět! Jak stará sloka,
již pěje vlna, pták a strom! Jak vrací
se jarem příroda v své tvoření práci
k týmž tonům a k týmž starým barvám zase!
A přece všecko plane v svěží kráse.
Tak duše pohnuta, jak jindy ráda
též tony staré v novou píseň spřádá.

Večer.

V ohni vlastním slunce zlaté
pozdřímlo si, stoupá z růží
opojivý, těžký dech.
chví se, mladá ňadra úží,
s vzdechy políbení mate,
jež se chvějí na ústech.

V zenitu plá měsíc plný,
stříbrné své skráně chýlí
v tmavé větve topolů,
a lilijí u vod bílý,
jak zčeřuje černé vlny,
plamen hoří na stvolu.

Hvězdy! Hvězdy! Moře! Davy!
Spících stromů lustým loubím
světlušky tak nezáří.
Víc jich! víc jich! Polem, doubím
rojí se, jak slz proud žhavý,
noci, tvojí po tváři!

Ticho. Pták si v hnízdě hoví.
Vítr nelne vrškem sosen,
v nichž spí zlatá záplava!
ticho to, jímž svět je zrosen,
milujícím více poví
nežli píseň jásavá!

Otázky na jaře.

Proč láska mocněj pobouzí se jarem,
a vstoupá v srdce jak v strom míza živná?
proč na jaře krev prudším hraje varem?
proč pták i květ je srdci báseň divná?

Či život polibků jen žhoucím nachem
svůj značí všady pochod vítězící?
Proč ňadro dívčí chví se v zmatku plachém,
rty mlčí v tom, když chtějí všecko říci?

Proč modla štěstí rozvalena v kusy
se týčí v srdci zas, kde spala dlouho,
proč vůle podlehá, jak děcko musí,
kam ty jí kyneš, nesmrtelná touho?

Proč ku objetí se zas ruka vzpíná?
Ó lásko, tys všech tajů rozluštění,
ve vichru tvém se chvějem jako třtina,
být otrokem tvým, sladké vítězení!

Noc.

Park tmí se; poslední blesky
mroucího slunce se kmitají
a jako motýli zlatí v síť
ve sponstu stromů se chytají,
jak dlouhá měnivá nit
se poslední mihl teď v dáli;
lze s těží rozeznat stezky.
v šer modravý všecko se halí.

Jde večer: sám blíže cesty
stojím tu, zřím parku v hloub,
kde na louce stříbrný vodotrysk
jak vzdušný míhá se sloup!
Teď poslední záže jak blysk',
tříšť žhavých rubínů vrhnul
na písek i suché klesty:
však šer jej v náruč tmy strhnul.

Tma. Přemítám o tobě, noci.
jak přelud vzdušný jdeš sem,
jak vůči tvému zde tajemství
je člověk zdrcen a němý!
Čím ty jsi, sotva on ví:
cítí, jak velká tvá vláda,
tvé tajné ustoupí moci,
jak v hlubinu kámen když padá.

Naší konopce.

My živý zvonku naší zahrady,
jenž, sotva den se vzbudí k životu,
na římse okna nebo na plotu,
na šedé zdi neb na ořechu starém
svou píseň v jitra jako v západy
si tikáš klidně chládkem jako žárem;
ty nevíš, čím jsi v naší samotu!

Ty okřídlený duchu těchto míst,
jak pírko lehký ve křidélku tvém,
vždy zastavím se v chůzi pod jilmem,
když těkáš mezi hustou travou svěží;
a písní tvou se chvěje každý list,
ty v let a hloh za tebou květy sněží,
kol zlacen celý jitra úsměvem.

Co asi říci chce tvůj krátký zpěv!
Je štěstí v něm nad tvými mláďaty,
nad vesnou smavou s listy, poupaty?
Či pouhý, prostý je v něm ševel žití,
jež rozlévá se v miliony cev?
Tvým hlasem, v kterém jaro slyším zníti,
chce život mluvit tvary bohatý?

Jeť ovšem krasší píseň slavíka
a mnohem sladší nápěv zpívá drozd,
že blahem rozechvěje se starý hvozd;
však stejným vděkem, tklivé ptáče sadu,
se nápěv tvůj mé duše dotýká,
jak rolnička on zvoní v čilém spádu,
tak nehledán, tak dětinný a prost!

V té nekonečné zvuků směsici,
jíž zvučí niva, les i stráň i sad,
tvá klidná nota musí rovněž hrát;
ba nebyl by bez tvojí písně celý
ten všehomíra koncert zářící!
Ó zpívej dál, ty snílku osamělý,
já vděčně vždy ti budu naslouchat!

V tvé měkké hnízdo rád bych patřit chtěl,
neb něco v žití rozruch divoký
a v nevražení, záští, útoky
my společného máme, ptáčku sladký;
že zpěv náš stejně světa sadem zněl,
že upřímný byl, stálý, byť i krátký —
pak radost tichou a klid hluboký.

Vzdalující se bouři.

Ve mraků plášti, bouře divá.
jen unikej dál za hory!
Na sněti bezpečně se kývá
zas hnízdo, vítězně pták zpívá
a šumí stromy obory.
Jak spasena se směje niva —
jen unikej dál za hory!

Jdi vyzuřit se do skal tesů.
ryj v písčitou a pustou pláň.
zuř v močálech a šeři lesů.
na stepích odkvětlého vřesu:
však pole rolníka jak dlaň
chraň všady! V šíleném svém plesu
ryj v písčitou a pustou pláň!

Af dále tady jasmín dýše.
af klidně zraje ovoce.
af žitné pole. slunce číše
když zvrhne se naň. v klasů pýše
jen oddychne si hluboce!
Af cvrček dál v něm zpívá tiše,
af klidně zraje ovoce!

Ať v zlatých stínech, v šeři chladné
nám život hudba je a sen,
svit hvězd ať mírem v srdce padne
a v besídkách, kde šero vládne,
ret zvoní o ret nerušen!
Ať v dlani květ nám neuvadne
a život hudba je a sen!

Zvony a skřivani.

Den jarní samá vůně
a svěží tráva mez.
a ve azuru lůně
skřivánčí ples
tak mocně, čaruplně mi sahá v duši dnes!

Nad městem v zlaté páře
to jásá, tónů svět!
a samý svit a záře!
Vstříc slunci let!
a skřivánci v svém plesu se chtějí překřičet!

V tom rozhoupaly zvony
se na stu zvonicích,
a dumné, žalné tóny
v ten padly smích,
jak poslední stín zimy by smavý přelet' jih.

A zvony a ti ptáci
boj vedli pospolu.
teď ptačí zpěv se ztráci
ve zvonů hlaholu,
teď zvony přemoženy jsou v ptačím šveholu.

A opět zápas nový!
zvon duši má i pták.
a mystickými slovy
půl zář, půl mrak,
to letí nářek, jásot, smích, duma do oblak!

Teď rázem všecko ztichlo
i zvonů dozněl ret,
jen v osení to vzdychlo —
skřivanů let
kam zapad'. — Ticho. Mušku jen slyšíš zabzučet!

A člověk, v jarní krásu
jenž stopen kráčí kol,
zří v dvojici těch hlasů
svůj ples i bol:
let výš a tíhu k zemi a dvojí žití pól.

A když ta dozní vřava
a ztichne vášní vír,
a unavena hlava
si hledá mír,
z hvězd splývá hudba k němu ze statisíců lyr!

Tu všecko liché vření
a zášti klam a jed.
jak mušky zabzučení.
jak sen, jak let
a velká náruč lásky je celý, krásný svět!

JEN PRO LUDMILU

(1883)

V těch nocích ....

V těch nocích, v kterých jasmín dýše vůní,
v mé srdce láska sletla jako sen,
to z dumy kukle vzletlo na výsluní,
jak motýl křídla zvedá v zlatý den.

Já, noci milenec, teď rád mám den,
dlím stále tvojich zraků na výsluní,
a život ubíhá jak hudba, sen,
jak zrnko mošusu se taví vůní.

Má duše květ je, láska na ní vůní,
co v ní se míhá, perlový jest sen,
tak lilije se tlačí na výsluní,
když rosu v ňadrech osloní ji den.

Když slunce okem blýská modrý den,
jak zlatokřídlé mouchy na výsluní
se honí myšlenky mé, rým a sen,
a všecko dýše ňader tvojich vůní.

Mé srdce chví se pod tvých vlasů vůní,
z tvých ňader hloubí vstává modrý sen
a čela tvého zářném na výsluní
se snoubí klid, jímž dýchá letní den.

Ó naplň září svou mi každý den,
rád umru touhou tvojím na výsluní,
co stoupá po hvězd řetěze k nám sen,
co jasmín, srdce jednou dýší vůní!

Notturno.

Nech spát celou zem, jenom do snů vem
ten trilek ptáka chvějný, poslední,
kam svou duši vdech'.
ten tón se chvěj, zvoň, zpívej v tvojich snech
láskou a touhou celou noc dlouhou, až se rozední!

Nech i slunce spát, dej si do snů plát
jen zlatý jeho záže poslední
ve paprsků stech.
ten svit plaš stíny, vše ti vyzlat v snech
celou noc dlouhou láskou a touhou, až se rozední!

Nech spát lásku též, jenom v sny vzít spěš
ten polibek můj vroucí, poslední,
vyznít jej tam nech
celou noc dlouhou, celou noc dlouhou, až se rozední;
sta jiných bude se ti chvět už na ústech!

Jsou duše....

Jsou duše, kterých láska nedotkne se.
vždy chladné, bez paprsku žitím kráčí
z nich každá, v nitru jich jak v pustém lese.
když vzdálená bouř v obzoru se mračí.

Jsou jiné, jednou kam zbloudila láska
jak na mýtinu šerou paprsk světlý,
jím každá jejich vyzlacená vráska,
ty hoří květy, jimiž tenkrát zkvětly.

A jiné jsou — sám bůh se usmál na ně —
těm láska v hlonbi duše na dně leží
a na svět rozlévá se v rajské maně
jak z Tvojí, dítě, nová vždy a svěží!

Polibky.

Ó nech mne sníti na tvých rtech!
Ó píti jich mi nektar nech!
Ba víno duchů, lidí rosa
je polibek a světa osa.

Tak málo život dává nám,
než padne v náruč Lethy tmám,
a jím-li přece hvězda svítí,
můž' polibek to pouze býti.

Přej, tiše, zvolna aby sed'
jak motýl na tvůj žárný ret,
a jak světloška na liliji
když vlastní svou se vůní spíjí.

Rtů číš již od mých nechyl víc:
vždyť je-li pravdou, duše vstříc
že spějí sobě políbením:
tož moje na rtech čeká s chvěním.

Ó sníti nech mne na tvých rtech!
Ó píti jich mne nektar nech!
Mně mizí v něm vše, trud a hoře,
tak jako řeka ústí v moře.

Andante.

Už nevztahuj víc dlaň svou zpět,
spíš nech ji dlouho ležet na mé skráni,
snad smutek, jenž v duši mou vset,
v ráz dá se v let,
v té ruky zmizí tichém požehnání.

A neodvracuj mírný zrak,
spíš hlouběj zakotvi ho v duši mojí,
jsem jako polapený pták,
jenž neví, černý mrak
či zajetí zda větší bol mu strojí.

Přej pohled mně i dlaň,
ať duch i tělo mají v lásce stejný podíl.
zahrň mi květem srdce i skráň
a neprchej jak vyplašená laň,
ať v smrti aspoň zvím, že k štěstí jsem se zrodil!

Štěstí.

To štěstí bez konce, jež nemá západu,
v němž jako řeka tichá
jdou dnové života ve hudby souladu,
to jen z tvých očí dýchá.

To z tichých tahů tvých jak záře měsíce
v noc padá mého snění,
v tmách hledá ruku mou a mluví nejvíce
ji tisknouc v zamlčení!

To štěstí klidné vždy, jak noci plny hvězd,
a hluboké jak moře,
v němž sama duše tvá zářící perlou jest:
Čím jsou mu trud a hoře?

Ó sama odpověz, co vždy nás provází
a žehná kouzly svými,
ať večer chodíme, když slunce zachází,
pod stromy ztemnělými,

*

Ať zříme na nebe, kdy jasnou oblohou
k nám z jihu spějí ptáci.
ať listí žloutnoucí nám šumí pod nohou
a v mhách se obzor ztrácí.

Co z všednosti a tmy nás vírou vykoupí,
co křídla dá nám vždycky,
co věčnost proletí a před čímž ustoupí
i osud gigantický?

To jisté vědomí, že v čas a nadšeně
své štěstí oceníme,
jest štěstím největším, po němž se blaženě
a sladce v hrobě dříme.

Má ruka tak je měkká
a vlhký je tvůj zrak
a hluboký jak řeka.
mír z něho v srdce stéká
a jest mi — nevím jak!

Co děje se v tvé duši?
Tam dvojí život zkvět':
jak srdce dvojí buší,
teď poslouchás a v užší
se zapřádáš již svět.

Já patřím na tě z dálí,
div dýchám v štěstí svém,
jak zřel bych v taj ten stálý.
v nějž příroda se halí,
když jarním pučí snem.

Ta z tvojich očí zírá
v své tvůrčí práci teď:
tón plný do vesmíra
teď padáš. Kruh se svírá.
Ó lilije má květ!

Píseň o štěstí.

Sám nevím, co to bylo,
a není slova, věř,
jež by to vyslovilo,
jak s větví se to lilo
a v trávě zaperlilo,
stráň dýchala tím a keř.

My spolu šli jsme lesem
přes měkký, pružný mech,
a dál kvetoucím vřesem,
stín číhal za každým tesem.
Tys děla: Máj v srdci nesem!
já: Máš ho na ústech!

A nad námi to tíhlo
jak šípků bílý květ,
a v trávě se cos mihlo,
až oko slzou jihlo
a v srdci perutě zdvihlo
a začlo ptáče pět.

Ó zpívej, rajský ptáku,
tu krátkou, sladkou zvěst!
Ó štěstí, slza jsi v zraku,
svit slunný na oblaku,
v tvé písni i puklému vraku
se ztopit — sladko jest!

U moře. když jsem je viděl po letech.

Buďte zdrávy v slunce jase,
vy velké vody zářící!
v nichž tisíc zvuků potírá se
a hřímá divou vichřicí,
v nichž tisíc jisker hoří, blýská
a tisíc proudů vře a tryská
v tvář hvězdám, slunci, měsíci!

Zas po letech, ó valné vody,
nad vámi stojím zdrcený,
a nedůvěřiv křídlem ody
se nese celý zlacený
můj zpěv v dny dávné minulosti,
jež jak vy na dně trosky hostí
a mnohý sen již ztracený!

Let, velké vody, málo tomu,
neznámých krajů cizinec
jsem patřil v příval vašich hromů
a vichrům stavil vzdornou plec,
a písní, jež se žalem chvěla
a k hvězdám doletěti chtěla,
jsem rozbíjel svou úzkou klec.

Já u vás hledal hvězdu lásky
a mír štvanému jelenu,
a pohled v božství beze masky
mi sršel v moři plamenů.
když zaplály jste v západ zlatý,
já hledal náhradu v své ztráty
a v pal svůj svěžest pramenů.

Má píseň plachá, polekaná
Maenada, břečtan ve vlase,
z orgie svojí zburcována
tu stála v těžkém zápase,
jak paian její žalmem chmurným
by život přetrh', bezazurným
plout majíc nebem chvěla se!

A nyní láskou sobě vrácen
se dívám moře veselý
na příval vln, jenž sluncem zlacen
se halí v purpur zatmělý;
teď s ňader milované ženy
v tvou dálku patřím roztoužený,
jak snil jsem, proude vzkypělý!

Teď klidně jako v život patřím
ve vln a světla záplavu,
s tvým dechem ducha svého bratřím:
co budoucnosti v mlhavu
se tajilo, teď k rtům se chýlí,
a vědom vlastní svojí síly
všem zmijím šlapu na hlavu.

Co s hrdým okem moje píseň
s vlající větrem kadeří
v tvých přívalů se noří tříseň,
z dna tvého k hvězdám zaměří,
a že tvé vlny kouzelněji
než ňadra ženy mé se chvějí,
ó, velké moře, — nevěří!

Idylla hřbitovní.

Na nízkou lávku na hřbitově starém
jsme usedli; svět celý smál se jarem.
kde jaká hruška stříbrný šat měla
a jabloň jemným ruměncem se rděla.
Keř hnul se, střemcha s něho jak déšť vonný
se sypala na hroby, na záhony,
na zeď a kříže, na pomníků desky
a květů byly plny všecky stezky.
Jak tráva voněla! Jak dýchal pažit!
Mně život báj byl, kterou znova zažít
jsem přál si celou, ale po tvém boku!
A ruku v ruce tak a oko v oku
jsme seděli zde dlouho, zřeli v lada.
jak zvolna šero na krajinu padá
a zvolna se nám srdce otvírala.
A všecky malé starosti a malá
vše přání, stesky, co dnes a co včera,
ta nepatrná, všední vlákna sterá.
z nichž spřádá se ten dlouhý život celý,
jak měšťáci vše jsme si pověděli.

Jak to bývá.

Když bylas tu, já před tvým obrazem
jsem slíbil, na tvé tahy pohled každý
že bude mi jen štěstí odkazem
a v smír a blaho zkonejší mne navždy.
Tys odjela, však cítím v duše hloubi,
že čím jest větší pravé milování,
tím větší trud a smutek s ním se snoubí,
že na tvé oči každý pohled dlouhý
je zdrojem muk a neskojených přání,
snů, zápasů a nekonečné touhy.

Řádky z denníku.

Já chvěju se, že tebe ztratit mohu
v dne bouřném ruchu, v noci tichém bdění,
ač síly mám, že vyrval bych tě bohu.
přec tvojí ztráty pouhé pomyšlení
mne vrhá v propast nových utrpení
a snů a zmatků, beznaděje, smutku!
Jak teprv kdybych ztratit měl tě v skutku!

Jiná píseň o štěstí.

štěstí, co jest?
z dalekých hvězd
do našich cest
nebeské světlo,
jak plachá zvěst
zázrakem slétlo.

Tvář dívčí, věk,
smích, polibek,
hlas, který slzou změk',
slza, jež v smíchu hasla,
kdos jen dvě slova řek',
a srdce při tom se třásla.

Co o něm vím?
Jak růžový dým
šlo žitím zlým,
jak z jehněd padá zlato;
zda sním, či bdím,
já sám nemyslil na to.

Ať bylo snem,
ať přeludem,
já vím, že v srdci mém,
jež divoký žár svíral,
ač byl jsem něm,
nejlepší zpěv můj zmíral.

V záři tvých očí.

V záři tvých očí nech snít mne dlouho.
ó prosím, nechtěj tomu se smát!
modré jak nebe planou, má touho.
a já v nich slunce hledám tak rád!

Směješ se přece? — Vyšlo již, svítí!
Paprsků moře! Nech mne ho pít!
Duše tvá sama ve moje žití
vlívá ten tichý, kouzelný svit!

A ptáš se ještě, co mi as věští
to snění a chvění, ta zář a ten smích?
Věř, jako osení při tichém dešti
to naše štěstí roste tak v nich!

Po letech

Den podzimní tak chmurný, teskný, dlouhý,
jak tmavý hrob ta naše jizba těsná . . . .
Teď v oko tvé když hledím plný touhy,
sám nevěřím, že jednou byla vesna.

A na našem že jednou stála prahu
a v srdce vešla nám jak hudba tichá,
že její lesk spí v kouzlu tvojich tahů
a poupat její dech s tvých retů dýchá.

Co prošlo let a zase nahodile
blíž svoji hlavu k tvojim ústům skláním,
ty ruku mou v své vezmeš ruce bílé
a tiskneš mi ji pevně, s usmíváním.

A ze zrcadla, jež proti nám visí,
mně kyne oko tvé jak hvězda bludná:
jsem opět šťasten, jak jsem býval kdysi,
když v ňadra padala ti kadeř svůdná.

A starou lásku cítím v srdci kvésti,
tvým okem jaro, noc k nám okny hledí.
Ty šepceš: Život jest přec velké štěstí. —
já neváhám, věř, dlouho s odpovědí.

VŠEDNÍ MOTIVY.

(1880—1884.)

Růžové listí.

Nedávno jsem knihu maně
starých veršů otevřel,
z žlutých stránek v moje dlaně
chumáč žlutých listů sjel.

Listy růže — druhdy svěží,
sladké jako dívčí dech,
bůh ví, leta již tu leží
v básníkových zlatých snech.

Teď jsou bez barvy ty listy,
jenom dávný hádám nach;
velké skvrny na nich místy,
slzí rmut jim purpur splách'.

Kdo je dal sem? — Mezi kvítím
poslední snad spí svůj sen?
zapomněl snad? zmoudřel žitím
a je bláh a spokojen?

*

Nevím; avšak v chvíli oné,
kdy sem tyto listy dal,
básníka sny prožil vonné,
milován byl, miloval!

A mé srdce náhle cítí
cos jak úctu k listům těm,
musím ze země je vzíti,
skoro se jich tknouti rtem.

Velikou a krasší básní
plá mi knihy každý list.
dva kde jednou byli šťastni,
po letech teď počnu číst.

Cesty.

Jak chtěl jsem cestovati v mládí době,
zem s mořem projít! Jaký luzný sen!
Teď v úřad jen a zpět jdou cesty moje,
kterými tiše chodím den co den.

Tu nad papíru sežloutlého stohy,
zvlášť v zimních dnech, kdy mlha kol a sníh,
mdlá hlava klesá, co zjev divný, mnohý
se vznáší z archů starých, sežloutlých.

I přivru oči. A ty cesty všecky
teď konám, ale jinak: obraznost
je parník můj a vlak, sen sladký, dětský
mi přes propasti klene vzdušný most.

Zřím divy všecky, o nichž mládí snívá,
jsem všady, kam jen touha pospíchá,
co v kamnech zatím tajemně to zpívá
a v peru inkoust zvolna vysýchá.

Však za to vlhne oko. — Škoda řeči!
Ač spoután lítám v světa úhlech všech,
a sotva žil kdys cestovatel větší
v úřadu svého čtyrech prázdných zdech.

Konečně — sami!

— Obraz Tofany —

Tak sami konečně! — Ach co to stálo trudu
sem uniknouti z víru tanečníků,
vše přemoci i rozhovoru nudu,
strach v jeho srdci, v jejím hlasy studu,
než setkali se v tomto mžiku!

Tak sami konečně! — V ten pokoj osamělý,
jenž listím velkých palem zpola ztmělý,
kam zalehá jen z dálky hudba zticha,
vzduch vůní květin kde prosycen celý,
kde nádhera svým kouzlem dýchá:

Sem, sami konečně své celé vnesli štěstí.
Jak chví se ona, vyplašené ptáče,
jak ňadra vlní se, div mohou snésti
tu myšlenku, že jeho, jeho jesti —
hle, ve úsměvu pláče!

Tak sami konečně. — Co ještě více říci?
Přec básní největší jsou milující.
jich ples nestihne básník myšlenkami,
jen ruce spíná, volá jásající:
Ó buďte dlouho sami, sami, sami!

Staré domy.

My staré domy v městě jsou zadumané, stmělé,
jak časy přes ně létly, jsou oprýskané celé!

Činí posupně a smutně v šer deštivého jitra;
ba nesou štíty jejich mdlou stopu jejich nitra,

Cos z bytosti těch lidí, jenž po leta v nich žili,
a z toho, co v nich jásá a trpí, touží, kvílí.

Z těch, na jedné co chodbě se denně potkávají,
jsou lhostejni druh k druhu, ač stejné břímě mají.

Ba jako živé hroby činí starých domů řada
a pro sebe v nich každý své děsné drama spřádá.

Pláč — při zemi kdos umřel; pláč — výš se člověk zrodil,
a obé jakby kámen kdos v celé moře hodil.

A stopa trýzně lidské a bludu, běd a viny,
pod římsou starých domů se chvěje mezi stíny.

Na vsi v zimní noci.

Tiše kane k zemi světlo měsíce,
stromy tulí k sobě hlavy šumíce.

V černé stíny ostře padá světla pruh,
stodoly spí v mlze, v sněhu les i luh.

Na vsi ze světa již ztracen sám a sám.
s topoly bdím při měsíci, vzpomínám.

Jak teď hrčí vozy z plesů v ulicích,
co tu noh jest unavených, víček mdlých.

Svadlých kytic — však co srdcí rozkvětá,
všemi zvonky svůj ples jásá do světa!

A tu na vsi zasmušilý samotář
cítím všech těch mladých srdcí lesk a zář.

Cítím vše to štěstí lásky, ples a jas,
myslím, že to budu v hrobě cítit zas.

Kouř na břehu.

Večer, pochmurný rybák, do moře hvězdné své sítě
spouštěl, ale co z vln vylovil, smutek byl jen.
Na břehu pustém v myšlenkách kráčel jsem smutný a sirý
bez přátel v cizině sám, na jihu nevlídný host.
Náhle tu přede mnou v dálce kotouče dýmu se vzpjaly,
sedivě modravý kouř k obloze výše se nes'.
V mysli mé rázem Odysseus, trpitel, ožil,
jemuž byl cílem všech snů Itaky toužený břeh,
nad kterým do výše modravý kouř by vesele stoupal,
věštící hostinný krb, věštící domova mír.
V myšlenkách smutných vzdych' jsem, zíraje za kouřem
v dálku,
kdy asi uvidím své Itaky toužený břeh?
Zdali mne zářící Penelopy uvítá věrnost,
k vlastnímu krbu zda usednu vesel a tich?
Nadarmo šílené plachty své vítr rozepjal znova,
na vodu klesnul mrak, loď má se chýlila v noc.
Nyní po letech vesel když dávných vzpomínám časů,
v přístav kdy lásky své hluboko kotvu jsem vrh':
v duši zas vidím chmurný ten večer, oblaky dýmu,
dvojnásob cítím tu, život jak šťastným je snem.

Výstřel.

Noc byla plna hvězd a modrých stínů;
svět zdál se celý rovněž býti bájí
a ticho nad ním spícím pouze bdělo.
Čas plynul tiše modrou touto nocí.
jsa nerušen ni rachocením vozu,
ni zpozdilého chodce plachým krokem.
V tom tichu, které větší před svítáním
se rovná hloubkou svojí hloubce moře.
v ráz padl výstřel mezi stromy v sadech.
Pak ticho zas. Na chvíli jen se zdálo.
že polekán čas v své se pouti stavil
a hvězdy zachvěly se, modré stíny
že zčernaly a svět byl roven hrobu.

U okna stál jsem toto řka k své duši:

Zas jeden život unaven a uštván
chrst' hvězdám v obličej své pohrdání;
z té velké lodi, na níž všickni plujem',
muž jeden spadnul do věčnosti moře
svou vlastní vinou, a loď dále jede
a vlny tmí se a hvězdy se jiskří.

Ta rána z bambitky, jež v ňadra ticha
se zaryla, je ovšem odpovědí
na neshody a tíseň, boj a nudu,
stud, lítost, zločin, výčitky a bídu —
však darmo padla — rozluštěním není.
A byť i velká byla síla bolů
a neštěstí, přec na tom světě bídném
jsou ještě šedé vlasy starých matek,
jsou slzy žen a vrásky, vztahující
se v nekonečno dětské, bílé ruce.

A v tichu této hluché, modré noci
já prosil tyto šedé vlasy matek
a tyto slzy žen a ruce dětí,
by odpustily slabým samovrahům,
již nevzpomněli na ně v hrozné chvíli:
a neustal jsem, dokud s tichem v duši
mi nekles' mír jak velké odpuštění.

V jeseni.

Na zdi se plané víno červená
a hrozny jsou již plny pavučin.
z hor časem ostrý vítr zastená
a strží svítí purpur řeřabin,
a s listím svadlým na skráň stín mi paď',
já nevím odkud, ale cítím chlad.

Snad zima dá, v čem jaro sklamalo.
Ach bože, co jen toužíme a chcem'!
Vždyť k štěstí třeba je tak pramálo,
a i to málo prchá plachým snem;
a zima přejde jako jaro též
a v konec všeho zas hrob nalezneš.

A přece tato časů proměna
mne dojímá. ten purpur řeřabin,
zeď stará vínem celá červená
a těžké hrozny plny pavučin,
mdlé slunce, jež, když mlhu rozhrne,
svět celý stopí v záři stříbrné.

Všední román.

Kdys na balkoně zřel ji stát,
ve oku radost a smích v líci,
a v srdci svém to cítil plát —
  však, bože, jak to říci!

Pak unášel je tance rej
ve plesu hudby jásající,
hlas lásky volal, čaroděj —
  však, bože, jak to říci!

Pak alejí šli pospolu,
po dešti bylo, při měsíci,
nad hlavou dumy topolů —
  však, bože, jak to říci!

A leta žil pak zádumčiv,
na listí patřil padající,
a v srdce sáh' mu smutek niv —
  však, bože, jak to říci!

A zázrak! přece zval ji svou,
tisk' skráň svou těžce zápasící,
v noc jejích ňader bouřlivou —
co, bože, teď měl říci!

Až po roce, kdy jako květ
po bouři k němu vzhledla snící,
ve tváři svého děcka čet' —
to vše, co kdy měl říci.

Nepřítel.

Umíral mudrc; blíže jeho lože
zrak v slzách jeho věrný stoupenec
a přítel dlel. Duch kmeta v dáli těkal,
snad zkoušel k letu již své perutě.
Tak míjel čas; tu náhle velký mistr
se vzchopil na loži a kynul žáku
a slabým hlasem pravil: „Příteli,
jdi ven, tam stojí muž, on ostýchá
se vejíti; ó prosím, jdi mu vstříc
a uveď jej, dřív umřít nemohu.
On jistě čeká — jdi a ulehči
tu těžkou chvíli jemu jako mně.“
Žák vyšel, ale chodba prázdná byla;
i vrátil se a mistru pravdu děl.
Ten usmál se a na svém dále trval.
„Když není na chodbě, jest před vraty,
neb na dvoře — sem vjít se ostýchá
neb stydí se — však jistě čeká tam,
jdi pro něho!“ Žák zlekán myslil již:
„snad šílí mistr můj,“ a na prahu
se zastavil a ptal se: „Kdo je to,
jejž očekáváš v tuto hodinu;
je pozdní noc — ty nemáš přítele

ni příbuzných!“ A mistr odvětil
s tím klidem, který s ním byl v životě:
„Můj nepřítel tam čeká, jdi jen, jdi
a uveď jej, neb on se ostýchá,
je venku jistě.“ Mlčel žák a šel
a netrvalo dlouho to a v jizbu
již vedl muže, vskutku venku stál
a plaše oknem z dvora hleděl sem.
Jej přivedl, a cizí muž stál mlčky
a v mroucího se díval obličej,
a jeho tvář, dřív děsně kamenná,
jak v slzách tála by, se začla jasnit,
a ruka chvěla se. A mudrc klidně
děl, k stropu dívaje se: „V životě
stáls příkře proti mně, mou nauku,
mé snahy, zásady jsi zlehčoval
a tupil napořád a popelem
jsi otrávil mých skutků ovoce;
byls nepřítel můj — dobře, nevím proč.
Vím pouze to, že sliny nebylo,
jíž nebyl bysi potřísnil můj vlas,
vím pouze, každý kámen byl ti vhod,
když zaházet jsi mohl stopu mou,
a každý smích a každé žihadlo
jsi vítal, jen když já byl jeho cíl.
Proč nevím — vím jen, proč teď stojíš zde.
Ty mlčíš. Chtěl jsi dobro? Rovněž já
jen k němu čelil, odkud tedy záští?
Rci, odkud ona krutá nepřízeň,
to podezřívání mých ryzích snah,
ty pomluvy a stálé útoky?

A jestli myslils, jistě věděls též,
jak malé to vše v tváři věčnosti,
před níž se oba nyní chvějeme?
Jen ono proč mi pověz? Nemohu
přec mysliti, že tvoje ješitnost
neb neúspěch neb liché sobectví
tě vedlo zapřít lidskou důstojnost
a zapomenout práva? Řci jen, proč
mým byl jsi nepřítelem? Teď jsi přišel
a já jsem věděl, že se dostavíš,
neb ono „proč“ tě rovněž tíží v duši.
Teď mlčíš jako já, ty neznáš je,
a to jest velké moje smíření
a pokání tvé. S bohem, příteli!“

A zrakem stále výše upřeným,
jak stíhal by již ducha perutě,
mu ruku podal. — Ruku mrtvoly
tisk onen cizí muž a hořce plakal.

STÍNY V DUŠI

(1874—1884)

*

Jdou stíny duší....

Jdou stíny duší lehké a těžší,
jak mlha v jeseni na strom se věší.
tajemnou lákány mocí
jdou ve dne i v noci.

Po jedněch chvílemi zlatý svit hraje,
odlesk to štěstí z dálného ráje,
druhé se tmaví a chmouří,
snad předtuchou bouří?

Na povrch duše kdo je as hází?
Velký snad vesmír, jenž beze hrází?
Či, bůh to srdcem když kráčí,
stín za ním se vláčí?

Nevím. — Má píseň let jich jen chytá.
ať se to tmaví, ať se to kmitá!
V pohře těch stínů srdcem jak spěly
vím, život je celý!

Smutek v jaře.

Jdeš mladou zelení a zříš, jak tlačí
se k světlu pupence na holé sněti,
jak sedmikrásám louka sotva stačí
a v davu k slunci jak se hrnou děti.

Smích, zpěv a radost! — Náhle v tvojí duši
stín velký vstává a jak jdeš, tak roste,
a radost z jara tobě rázem ruší.
vše je ti všední, obyčejné, prosté.

Rmut starý náhle splašen na rty stoupá;
čím potřísnils kdy duši, labuť bílou,
se před tebou jak veliký stín houpá.
rve klid ti z ňader divou, tygří silou.

A myslíš, jak ti bylo v prahu mládí,
kdy čist a dětinný jsi šel tu kolem —
teď cítíš jen, jak šíleně čas pádí,
a co jsi ztratil mládím, měříš bolem.

Notturno.

(Sloky pro hudbu.)

Břeh pustý, řeka šerá
a nebe olověné:
je dumná chvíle, která
do duše smutek žene.

Jen pěna vln tou šeří
se chmurně bílá míhá,
jak holubičí peří
ji ob čas vítr zdvíhá.

A v chumáče ji shání,
a kde břeh strmí tmavý,
ve vločkách hází v lkání
do ušlapané trávy.

Břeh pustý, řeka šerá
a nebe olověné:
je dumná chvíle, která
do duše smutek žene.

Loď vlny nerozbrázdí
a pták je nepřeletí,
pustého sadu za zdí
se tmějí rysy snětí.

Teď ze stromů jsou kostry,
jež drží prázdná hnízda,
a travou stejně ostrý
jak duší vítr hvízdá.

Kdo zpozdil se to tady?
I hvězdy šly již spáti,
měsíc si neví rady,
zda shasnout má či pláti.

Nech svět a domů pojďme,
a v tiši jizby stinné
v snů moře duši hoďme,
snad splyne v nich a zhyne.

V podzimní den.

Den podjeseně jasně slunný
mne lákal ven, a jaký div!
zas rozchvěl srdce všecky struny,
až k slzám dojal mne jak dřív.

I děl jsem: Vše to svadlé listí
se vrátí s vesny úsměvem
tak, jako hvězdy když se čistí
na nočním nebi v pádu svém.

A ptactvo, jež teď nad mou hlavou
pryč odlétá, zas přijde též,
a v starých buků kůru tmavou
sny lásky vryty nalezneš.

Leč to jsou všecko věci známé,
co mně jest pták a strom a květ,
zde vše se láme, všecko klame
a vše jde v nic ... Nač přemýšlet?

Medusa.

děsná tváři, opletená žmijí!
Škleb záští, bolu křeč se v tobě svíjí,
ó chmurná příšero! ó masko!
Duch ptá se, v hrůzu tvoji zrak svůj chýle,
kam, soucite, tvé prchlo křídlo bílé
a kam tvé zlaté křídlo, lásko!

Či všecko zde již končí v hněvu, v pláči?
shas' slunce jas a ztichla píseň ptačí?
Mluv, masko, jsi ty symbol světa?
U cíle života, u jeho prahu
zřím v tazích lidí všech rys tvojich tahů,
jenž volá na mne: Po všem veta!

Ve první vrásce, v dívčím líčku bledém,
ó Meduso, s tvým setkávám se sledem
tak jako v prvním šedém vlase;
ve prvním sklamání a v prvním trudu,
stín rozkoše, jenž v srdce hází nudu,
a v křeči smrti zřím tě zase!

Ta čistá radost není pro nás více.
v zdroj každý stín pad' tvojí chmurné kštice,
ó přísné božství plné hrůzy!
I Hellas, narozená v moři světla,
když jásala a pěla a když květla,
tvou cítila přec těžkou chůzi.

Jak teprv my, jimž pochybnost je věnem,
jichž příchod na svět uvítán je stenem?
Ó strašný jícne beze hrází!
Tak o poledni, když vše v jasu plane,
mrak černý náhle na obzoru stane,
v luh zkázonosné stíny hází . . .

Viole F . . .

Tak s květy přišlas, odešla jsi s nimi,
a květy vzrostou na tvém hrobě zas.
leč v srdcích pro vždy časy bouřlivými
plát bude jmena tvého lesk a jas.
jak štěstí zář, jehož jsme nehodnými,
jak paprsk, jenž se objevil a shas'.

Píseň.

Mak všecko, co má svět, jsi, bože můj, mi dal,
i kouzlo mladosti i lásky úsměv sladký,
i písní plnou žeň i těžký žiti žal —
A všecko bych ti dal rád zpátky!

Ne z pýchy dětinské, jež ráda zhrdá vším,
leč z klidné rozvahy, že nic tu stále není,
že rozkoš žlučí je a sláva že je dým,
a bleskem prchá políbení.

Vím, tak to musí být, vím, tím jen stojí svět,
jsem jako každý klas a musím zráti k zmaru;
však édenský proč květ jsi v holou štípil snět,
když musí zahynouti v žáru?

Jsem vděčný za všecko, a přec můj celý věk
je vína šumná číš, jež hořkost na dně tají,
je rtů dvou zoufalý a žhavý polibek,
které se více neshledají . . .

Papoušek Jacko.

V své žluté klece zaprášeném kruhu
vždy bez pohnutí sediš zasmušilý,
ó starý Jacko, ty jediný druhu
mých snů a muk a nejtrudnějších chvílí!

Bez proměny tak žiješ vždy den ke dni
v mé opuštěné, temné jizbě chladné,
a velká věc to ve tvůj život všední,
když z pestrých křídel péro tobě spadne.

A jestli slunce zbloudíc města parou
čiš zlata rozleje v mé okno ztmělé,
ve pruhy záře jeho tvou klec starou
když postavím — to štěstí tvoje celé.

Ty mhouříš oči v jeho svůdném jasu,
sníš o lesích a stepích Brasilie,
a ze sna křičíš, a v tvém drsném hlasu
se chvěje zlatá krůpěj poesie!

Však to je zřídka — slunce dále spěje,
v mé jizbě zase šer a chladné stíny,
a v duši mojí mráz a beznaděje.
a hodin na zdi zvuk tak děsně líný,

Slyš, k tobě volá: Musíš, musíš žíti
v svém věčném kruhu jako dnes tak zítra!
a ke mně: Musíš číš té žluči píti
bez úlevy a bez myšlenky jitra.

Jen když zabloudí k tobě poesie
a sluncem svým tvou duši v světlo stopí,
smíš v písni lkát, čím tvoje srdce bije,
ve choré písni, již svět nepochopí;

A rozjímat svou bídu v dlouhé chvíli
a zvolna stárnout v myšlenek svých kruhu,
bys uvítal smrt, ani nemít síly ....
Ó jak jsme bídní, Jacko, milý druhu!

Livorno 187 . . .

Melancholie večera.

Když večer plný lesku, plný vůně
se sklání k zemi v záři zlatých hvězd,
vzdech smutný náhle lesem lká a stůně
a stín se plíží úžlabinou cest:
tak rovněž, když je duše plna blaha,
vzpomínka lásky když má u ní stráž,
v ráz anděl smutku černým křídlem sahá
ti do strun srdce. — Proč, se darmo ptáš.

Ne, že by to snad tucha žalu byla,
jež číhá kdes a chce nám srdce rvát,
v svém štěstí se to duše zamyslila
jak mladá Peri u édenských vrat;
toť zbytek pouta, v němž se chvěje noha,
toť prach, jenž našich křídel sklání vzlet
a volá: Nechť i stojíš i vedle boha,
jsi země syn a musíš, musíš zpět!

Pozdě!

Tak často umdleni a plni klamů, sporů
jak hvězda padáme s blankytu svého snění,
co zatím nad námi jak jitro na obzoru
stál anděl vykoupení.

Tak často poutníku, jenž mdlobou, žízní schvácen
o skálu klopýtá, ve tmavém, pustém hvozdě,
se pramen objeví, červánků třísní zlacen,
však běda — jest již pozdě!

A lásky bohatství, s nímž tak mnoho svět spoří,
ač duše planoucí a rty jsou mukou němy,
to stéká častokrát na hrob ve marném hoři
slzným krůpějemi.

Omnes vulnerant, ultima necat.

Jak na orloji rafije se šine,
to málo zábavné, leč každá chvíle,
jak padne kývadlo, jež zní a hyne,
ti vypravuje, že jsi bližší cíle.

A každá vteřina je hydra děsná
a každá praví: Když ne já, pak druhá.
Co mladost, smích, co jásání a vesna? —
Ó deska rakve bezcitná je, těsná!

A každá vteřina je chladná zmije
a každá syčí: Když ne dnes, pak zítra,
a pomalu, však jistě hrob vše skryje.
Jak malý jsi jen s touhou svého nitra!

Co ještě zbývá? Čekat v trapném snění
na poslední tu milosrdnou dýku:
dél netrvá to nežli okamžení,
než políbení luzných, dívčích rtíků.

A po všem navždy. Náhody vše hříčka
je ostatní, tvá pamět i tvé jméno;
vše nestojí, by slzou zvlhla víčka
a z hnízda bylo ptáče vyplašeno.

Otázky a odpovědi.

Umývá dlažbu chladný liják zimní.
Jsi mdlá již, duše? — Co ti zbývá, zdřímni!

V bezlistých stromech ostrý vítr stená.
i ty jej cítíš. Co tvůj úděl? — Změna!

Lampami třese, zní to ostrým hlasem
jak výsměch. Vzpomínáš si? — Ano, časem!

V kamnech to úpí, lomcuje to vraty.
Ty sníš a dumáš. — Počítáš? — Své ztráty!

Ta práce nevděčná se nevyplatí,
je lépe shasnout. Vím již, co chceš. — Spáti!

*

Zbloudilé vlaštovice.

Smutná zima tloukla v okna,
s hustých brv jí sníh se řítil,
v krbu vítr zabloudilý
úpěl, naříkal a vyl.

V jizbě teplo sladkodeché;
sám v lenošce pradědově
nad knihou jsem nakloněný
v blahém klidu dlouho snil.

Ve papíru a knih změti
starý samovar si zpíval,
a mně zdálo se v mém snění,
jakoby to bzukot byl;

Bzukot včely zlatokřídlé,
která v letní večer vonný
s kořistí svou zbloudila sem
ztrativši své pouti cíl.

A já viděl dlouhou alej
košatých lip v plném květu,
na nichž vůni opojivou
každý kvítek v azur lil.

Květem zlatým byla včela
a květ zlatý ronil vůni.
chvěl se, svítil, včelu v ňadrech
hostil zlatých, jakby žil.

Zlatem vlnila se pole,
dlouhá pole nedozírná;
v klepot kos z nich, ženců z dálky
veselý zpěv hlaholil.

Leto! leto! duše jásá.
V tom však zima sněhu kotouč
v okno stříkla a já cítil,
jaký sen mne okouzlil.

V krbu tíčí to a syčí.
vichr šílí, pílí, kvíli,
hukot žalný, nářek dálný.
jeden spěch a vzdech a kvil!

V nářku tom cos na má okna
klepe, tepe. — Ticho. Zase!
jakby pták to matným křídlem
na římse se zachytil!

Malé ptáče — vlaštovička!
Zas to klepe — A zas ticho;
vítr houknul a v řev nový
slabý klepot zatopil.

V lenošku jsem klesnul zpátky,
myslil jsem na ony ptáky
ubohé a pobloudilé,
z nichž já jsem se zachránil.

Na ty pěvce, na ty snílky,
nepřízeň jež honí světem,
na myšlenek velkých lovce,
jichž zrak zoři slunce pil!

Na ty, kteří věří v krásu,
věří v dobro, z nichž rád každý
na pouti za idealem
domova krb opustil.

Na ty, kteří s větry v boji,
motýlové, nad pláň moře
zabloudili a teď mají
trud a bídu za podíl!

Bez přístavu, kotvy, štítu,
bez hnízda a bez perutě
kdesi hynou; jak je život
zneuznal a otrávil!

V chvíli té jsem nemoh' více
klesnout v sladké svoje snění,
dávno krb mi teplý kynul
a samovar ševelil.

Knihy stranou! Darmo láska
blankytným se okem smála,
až v noc temnou žal byl se mnou,
z dumy jsem se nevzchopil.

Stále křídel vlaštovičích
slabý tepot zněl mi v uchu,
výkřik pěvců zabloudilých
na vždycky mi v srdci zbyl!

Své ženě.

Co mám, čím jsem, že ještě dýchat mohu,
vše dílem tvým je, musíš to vzít zpět!
Květ rajský vykouzlit na suchém hlohu
tys dovedla, jej vylíbal tvůj ret.

Když tebe zvát mám sladkým jmenem ženy,
vždy srdce vzdech v sled zvoní: Světice!
Sny duše mé jsou tebou posvěceny,
a nejmenší z nich, vím to, nejvíce!

Máš duši mou. Čím as je ve tvém zraku,
já nevím. Máš ji s rmutem, trudy, mhou;
tvá vina jest, proč maják bylas vraku
a bludné hvězdě sférou hostinnou!

Co dále bude? — Drž mne nad propastí,
tvá síla k tomu dost je veliká;
v tvém pohledu zřím, že se blížím k vlasti,
tvým rtem se ret můj božství dotýká.

To ostatní vše malé jest a všední;
ty nad tou spoustou jen se vznášej dál,
a časem okem blaha na mne shledni,
bych zvěděl, že jsem hodným se tě stal.

A když duch všecko — trud i radost — zváží,
zajásá ptákem, jenž má volnou klec,
a do hvězd křikne věčna na zápraží:
Dík, bože, dík! Stál život za to přec!

Kdo jsme, co víme? Kde jsou slední meze,
kam dospějem'? Brouk, po stéblu jenž leze,
a kvítí, jako drobná perla rosy,
a světluška, jež ve stínech se míhá,
je sestrou duše mé, jež křídla zdvíhá
a zoufá, zápasí a touží, prosí?

Kde všeho konec? Aneb vůbec kdysi
v tom šeru, kde se v chaos všecko mísí,
byl počátek? Či neustále žijem'
ve katastrofách? Mdlými perutěmi
proč spějem' výš, proč nepřilneme k zemi,
kde aspoň kosti otců svými kryjem'?

Či nejsme v skutku víc než stíny na zdi?
Než vlny písku, které vítr zbrázdí?
Jest věčnost veliká a kalná řeka,
kam veslo, čas, neznámé božství spouští?
Ó hrůzo! slyším v bezohlasé poušti,
jak z vesla život, jak rmut slzí stéká!

Argonauti.

V mládí a veselí
šťastně si vyjeli,
jim z lodě průčelí
Orfeus pěl;
přes moře hladinu
při tanci delfínů
až v nebes výsinu
zpěv jejich zněl!

Moře jak bez hrází!
když měsíc vychází,
z číše noc rozhází
perly hvězd tmou:
vzduch dýchal lahodou,
nadějí, pohodou,
nadšením, svobodou
ňadra se dmou!

V mládí a veselí
my také vyjeli,
bázně jsme neměli,
přátelů tlum:
v minulost ještě zřím,
soudruhům veselým
jak zlatá včela rým
v kalich padá snům.

Po letech kolik z nás
zůstane věrných as,
k té zemi čarných krás
čí dojde člun?
Červánků hasne pruh,
po druhu mizí druh,
slabě skrz bouře ruch
zní hlahol strun!

Jeden z nás do mraku,
duch plný zázraků,
vylít' jak z oblaku
skřivana let;
lem křídel zlacený
bleskem byl schvácený —
žel! padl ztracený
jak skřivan zpět.

Jiný v svém šveholu,
v naději bez bolu,
smích v písně hlaholu,
plameny — zrak —
u kterých pouští teď
buší, hnán v ledů změť,
o věčna tmavou zeď
mdlý jeho vrak?

Jiného srdce tluk
všedního žití hluk
přehlušil v nesouzvuk,
umlk' a ztich';

v podvečer v jeseni
při větru kvílení
na krbu v plameni
zřím duše jich!

Řidne a zhasíná
zpěvná ta družina.
nadšení usíná
a bledne líc;
ti, jejichž zvoní zpěv
skrz moře bouř a řev,
vlastní pláč, vlastní hněv
neslyší víc!

Ve srdcích ztuhnul žár,
žluč padla ve pohár.
všem byl, ach! zpěvu dar
danajský hod;
litost jen zbyla jim
a, zlatá včela, rým,
na místo medu zlým
ostnem je bod'.

Ve bouře objetí
nechci lkát, úpěti,
seč jsem chci držeti
kormidlo výš;
snad přece soumrakem
ukrytou oblakem
vykoupen zázrakem
uzřím tu říš!

Když mi dal nadšení
v mrazu a plameni,
ve vášní soptění
neznámý bůh,
dá mi též sílu snad
bouři té vzdorovat,
skonejšit v smír a lad
vír spornych tuch.

Vítězem nechci být,
z dálky chci pouze zřít
v červáncích jitra skryt
země té lem;
poslední síly vzmach
napnout a zlíbat blah
šťastné té země práh
mroucím už rtem!

ZTRACENÉ KROKY

(Nový cyklus)

(1883 — 1884)

Už pokračujme, kdo víc při tom ztrácí,
vy ve svém láni a já ve své práci,
vy v záští, hněvu, šklebu, pohrdání,
já v myšlení a v písni, v přemítání;
vy v bahně předsudků, já v zoři světla,
vy v těžkých poutech, z nichž již dávno vzletla
má duše jako motýl v éther bezdný.
Vy na mne bláto, já na vás pel hvězdný.
Co zbude v sled? Na hrobech trochu trávy.
Leč rád bych věděl, kdo z nás dřív se znaví?

Modlitba.

Pln útěchy zřím k nebesům,
v duši mé květina roste;
ó nakloň se již k mojim rtům,
myšlenko, nebeský hoste!

Ty mano žízní prahnoucích,
ty v žití veteši skvoste,
ty pevné veslo tonoucích,
myšlenko, nebeský hoste!

O tobě platí, Kristus co děl:
„bude vám dáno, jen proste“;
tys perla moře i med včel,
myšlenko, nebeský hoste!

Jak hady zdrtil Herakles,
znič vše, co nízké a sprosté,
na křídlech ticha duši vznes,
myšlenko, nebeský hoste!

Co Kryštof chci tvé jarmo nést,
ty k idealu moste,
vsyp v duši mojí moře hvězd,
myšlenko, nebeský hoste!

Mladému básníkovi do památníku.

Ty v omrzení necháš klesnout péro
a pravíš: U nás ztraceno je všecko,
vlast jedna rána, budoucnost jen šero,
muž s vůlí železnou jen slabé děcko;
co píseň má tu zmůže, kvítek luk?
Líp mlčet než v ten zpívat nesouzvuk!

Já pravím: Žárem nemocného hlava
když třeští, z bylin na horoucím čele
víš, zrovna která úlevy mu dává?
Snad nejmenší ten lístek jitrocele!
A víš ty jistě, že nebude rým
tvé písně poželmaným lístkem tím?

*

V samotě.

Vůči nebi v šeru starých stromů
pojď, duše, na slovo: Co říkáš tomu,
že tebe živil jsem jen trudem, strachem.
že hořký dal jsem tobě píti kalich,
a v středu malých
jsem vlík' tě prachem?

Přec jiné byly touhy tvoje v mládí!
Ty ale víš, že touha, oř, jen pádí,
a splnění se na berlách mdle vláčí,
že s mlékem matky marnou naděj pijem',
že v smíchu sijem'
a žneme v pláči.

Nuž vlečme dál to pouto těžké trýzně!
Ty, dcero samoty, bez cizí přízně
si rajských květů natrháš již sama,
i život když, jenž idylou chtěl býti,
se náhle zřítí
nám v těžké drama.

Positivismus.

Otázka.

Sám s družinou svých snů jde básník světem.
Co věřit a v co doufat? — Není duchů.
Vzduch andělů se nezachvívá letem,
jen padající listí zní mu v sluchu.

Mha nesplývá víc na postavy stinné,
jež Makbethovi zastoupily cestu,
pahýlem suchý strom lhostejně kyne,
gnom s kahancem se neobjeví v klestu.

Svět prázdný je a pod sobectví maskou
se tají cit a chlad probíhá kosti,
a duše chví se těžkou nad otázkou:
V čem je tvá poesie, budoucnosti?

Odpověď.

Je v ruce pilné, jež svůj osud tvoří.
je v křídle dějin, které vichrem letí,
je v lesů hukotu a bouři moří,
je v lásce žen a ve úsměvu dětí;

Je ve všem, co se hlásí ku životu,
je v číši, z které nadšení žár tryská,
je v svalu ruky, ve vrásce a potu,
kde ret se líbá, kde se ruka stiská;

Je v slze, která přes tvář bledou splývá,
je v svatém hněvu, v touze po volnosti,
ba je v té bázni, s níž tvá duše snivá
se nechce sříci cetek minulosti.

Však dolů s nimi, bez soucitu dolů!
to vetchý háv, již časy přes něj spěly;
však z lidské práce, radosti a bolu
ti tryskne pravá báseň — člověk celý!

V i ch r.

Jaká vichr, šílenec to, ulicemi,
jej honí hrůza bez dechu a stání.
Snad světa duše jata, veřejemi
otřásá žaláře kdes na dně, v zemi,
a zoufajíci po světle se shání?

Slyš, zní v tom nářek zápasících duchů
a vřava, v níž se druh na druha věsí,
je boj to, jeho zlomky pouhé k uchu
se nesou, kdes v nesměrných plánich vzduchu
nám neznámé se katastrofy řeší.

Boj titanů! Plec drsná proti pleci,
pod nimi černý přelud, zem a moře!
Či orel, bouře, ve vesmíru kleci
jen křídla rozmáchl', aby jednou přeci
se napit mohl zlaté, hvězdné zoře?

Či vichry s křídel, která nevidíme,
se hrnou vaše hrozné symfonie,
či bojů kosmických, v nichž chaos dříme,
jste zbytky? či snad v druzině vám hřímе
duch, který světem zmar a zhoubu sije?

Ó mořské pláně, hroby pohyblivé!
ó stezky pouští, plaché jak vln rýhy!
Žeň velkou máte z každé bouře divé,
prst neznámý když přehazuje v chtivé
své touze list za listem vaši knihy!

V té chvíli, mohylou kdy mžik je malý,
já cítím soucit ku každému vraku,
v čas vmýšlím se, na břehu moře v dáli
kdy bděli jsme a v noc jsme naslouchali
zrak vzpírajíce temnem ku majáku!

A jestli nocí houkla rána z děla,
my zajásali jako nad svým štěstím.
Kéž, lidstvo, loď tvá v přístav též by vjela!
Kde maják tvůj? — Má duše chví se celá,
vždyť životem ti cestu v přístav klestím.

Co naše jest.

Co naše je? — Ta krůpěj krve vřelá,
jež srdcem hne a k mozku divě tryská,
již ob čas v očích na bouři nám blýská,
jak Evropa když před námi se chvěla.

Co naše je? — Ta píseň osiřelá,
jež českým krajem kvílí, jásá, stýská,
jež kouzlí ráj v chatrče okna nízká
a k úctě nutí hrdá, tuhá čela.

Co naše je? — Ta slza v obličeji,
když vzpomínáme mrtvých dědů chabě,
čím tito byli v lidstva epopeji.

To naše bohatství — vše trud a nouze —
snad sotva stačí na pohádku bábě,
však může spasit nás — jen chtějme pouze!

S básněmi Longfellowa.

(Své ženě.)

Měj lásky plnou číš,
bys mohla v žalu, štěstí
vždy výš
se jak ta píseň vznésti!

Měj sílu a měj klid,
i když se den ti krátí,
jak svit,
jenž tyto stránky zlatí.

Měj soucit v klam i ston
a v plavbu žitím vratkou
jak on
měj moudrost věštců sladkou!

Nechť vášní nezmořen
ti v taktu život splývá
jak sen,
jenž v jeho verších zpívá.

A pak ta bouř a vír
vždy dotknou se tě zticha
jak mír,
jenž z jeho knihy dýchá!

Strážci lesa.

Pláň v skálu přechází a stále stoupá.
Na obzoru se černá velký les.
sta buků větve rozložité houpá
a šumí písní svou až do nebes.
Tlum starých stromů schýliv k předu páže
na kraji svahu skalnatého ční.
to první bdělé pralesa jsou stráže.
Ryk bouře nejdřív jim v korunách zní
a nejdřív do jich bujné nádhery
se zatne lesklé ostří sekery:
je nejdřív tady každý vítr schne.
je nejvíc letní slunce vedrem sžehne
a dokola jen pustá zírá pláň.
kam sotva pastýř zbloudí se svým stádem,
by složiv čelo zamyšlené v dlaň
moh' trochu okřát jejich stínů chladem.
Jen koza okusuje sporý mech.
jenž roste šed po šedých balvanech,
jen krahuj dálný opisuje kruh.
nad kořisti svou čeří kalný vzduch.
Vše mrtvé — dálka kolem nedoměrná.
jen za nimi tam velký hvozd se černá

Leč jaké divy tam se skrývají!
Tam zdroje šumí, ptáci zpívají,
mech na kameni plá tam zelenější
a tisíc očí svítí v skalní skrejši.

tož z ručeje, v sluj podzemní jenž letí.
Tam vesele se uklání snět k sněti,
u paty obrů roste drobný květ,
a v kšticích korun, ve haluzí změti
se chví a žije opeřenců svět.
Tam zbloudilý svět kreslí tisíc krajek
po velikém a vlhkém kapradí,
a jestli zemi vymizel svět bajek,
les docela jí říš tu nahradí.
Tam tisíc zvuků proplítá se v směsi —
slyš zvonků smích a tóny píšťaly,
šum slavný varhan zbloudil v příkré tesy,
na kvetoucí se věší dříšťály;
na schovávanou skála kryta mechem
si hraje ob čas s prostořekým echem.
Tam plachá srna, jež po zdroji prahne,
ve snětí rámci sličnou hlavu nahne
a vzepnouc šíji mizí do klestí
jak přelud lesa, jak sen o štěstí!

To vše jen tuší tlum těch starých stromů,
jež na pokraji skalnatého lomu
jsou strážci lesa: všecky divy tyto
jsou snem, jenž starou lebkou jejich lítne
a svitem slunce v sněti se jim chytne
a větrem zalká, jak jim toho líto!
Den po dni o samotě v dumě stojí,
vzpomínka dávných časů hruď jim chýlí
a naslouchají v žití ruchu, boji,
rusálka poslední jak v roklích kvílí.

Osud.

Šumný fontan stále vzdychá,
pláče zticha,
kapka za kapkou se řine,
vzniká, vzdme se, stříká v reji,
a než druhá dostihne ji,
smutně hyne;
v tom však jiná se již zjeví
a jedna o druhé
neví.

Dálí hvězdné rozesety
hoří světy!
Hvězda za hvězdou se noří
z hloubí, jak v nich oko badá;
však v té chvíli hvězda padá.
V nebes moři
však se rychle jiná zjeví
a jedna o druhé
neví.

Jak ji bůh do světa hodí,
tak se zrodí
lidská duše snivá, sírá,
pučí, kvete, křídla zvedá,
v dálce družku, sestru hledá;
v tom když zmírá,
toužená se sestra zjeví —
a jedna o druhé
neví.

Náhrobek.

Kdes v troskách starých soch a pomníků,
řims opadaných, desek náhrobních,
z nichž jména dávno vymazal již čas,
v zákampí chrámu, který troska sám
ty trosky hlídal, zřel jsem náhrobek:
Na koni krytém těžkým železem
jel rytíř od hlavy až do paty
ve brnění, na hlavě přilbu měl
a hledí spuštěné, jak schystán v boj;
meč těžký po boku a v záloktí
mu oštěp trčel v třemen opřený,
však ruce v rukavicích železných
ty byly spjaty jako k modlení
a mezi články prstů růženec
se vil, až koni v hřívu zapadal.

Tak jistě jel kdys dávno před lety
ve hvozdech černých, pustých, bez konce,
v boj s obludami, obry, lupiči,
a v chvíli hrozné, těžké, poslední
meč zastrčil a oštěp sklonil v zad,
štít na řemeni koně zavěsil
a v strasti svojí sáhl — k růženci.

On, bohatýr jak celý z železa,
se modlil jako dítě! (Hádanka
to ovšem těžká mému století!)
a jistě pomohla mu modlitba
a víra jeho v pomoc nadzemskou,
neb tak jej vtesal v kámen umělec,
že každý, po letech kdo kolem jde
kol náhrobku, jenž vetchá troska již,
zašeptá: „Amen“ k jeho modlitbě.

Západ.

Vál chladný vítr. Nebe bylo rudé
a zhlíželo se v řeky vlnách kalných,
jež valily se šumně v spoustách valných —
jak samá krev, kam pohledl zrak, všude.

Sloup mraku dlouhý stál v té změti krve,
byl z dálky obru roven, na bojišti
jenž zůstal, meč, na kterém krev se blyští,
si otíral, tich po boji jak prve.

A kapky červánkové krve žhavě
se tavily až temných do rubínů,
a slunce, kanouc v mraků prohlubinu,
se podobalo useknuté hlavě.

Mrak, obr, vzpjal se, po té hlavě sáhnul
tak zvolna příšernou svou dlaní dlouhou
a chytil ji a jako hříčku pouhou
za mračen tes ji smet', za ní se nahnul.

A z města řev zněl, vřava hlasů lidských,
a vozů zvuk jak bitvy hluk a hněvy.
Já stál tu sám a mojí duší zjevy
se nesly velkých bojů Homerických.

Cesta v jesení.

Už hnědnou skály, tmavošedá pára
z niv stoupá; topol, konec úžlabiny
jenž hlídá, černý sloup jest, hruška stará
má místo listí v snětích samé stíny.

Ves v sadech skrytou nerozeznáš z dáli,
jen ob čas prach se zvíří na silnici;
hlas kroků dutě zní, svět v šer se halí,
pro mlhu nelze vidět večernici.

Ve křovinách to šustí tajuplně,
jak vedle tebe kdosi chvěl by rtoma.
Co praví listu list, co vlna vlně?
Ó šťastni, kdo jsou u svých doma! doma!

Jakubu Seifertovi

po prvním představení veselohry „Noc na Karlštejně".

Co v tvorčím ruchu básník sotva tuší,
ty vykonáš, ty dáváš slovu duši:
ty dáš mu křídla, tak že orlem vzlétá,
ty dáš mu vůni, kterou růže zkvétá,
ty dáš mu plamen, který hřeje, dýchá,
ty dáš mu něhu, že zní hudba tichá,
a hned zas divé, rozpoutané moře,
Lva sílu, ptáka stesk, šum vln, trysk oře,
vše vdechneš mu, že v rány duše kane
jak balsám, perly mořem kolíbané:
a motýlu na ňadrech růže v snění
líp nežli slovu básníkovu není.

*

V rodné jizbě M. Jana Husa.

Duch lidstva, fenix, sama sebe spálí.
by ožil zase v nové síly vděku;
teď stárne zas, boj s tmou je neustálý —
kde ale Hus je dvacátého věku!

My nechcem!

My nechcem! Propast v slovu tom je děsná!
Ať jeho píseň bouřlivá či plesná,
co nám je po tom: svoje uši
my zacpem, pak je rukou přidržíme!
My nechcem slyšet, ať si třeba hříme
a volá, křičí, pláče, buší

My jednou řekli nechcem! a to dosti.
Co nám jsou jeho choutky, sny a zlosti,
my klid a svatý pokoj chceme.
Kdo volal jej? My nechcem rozuměti,
vše bludné jest a špatné, co chce pěti,
my napřed dávno rozhodneme.

Být Ayschil, Milton, Dante — Nechcem krátce!
Já chápu zcela. Chrápe se to sladce,
nač lítat v bouři z plné klece?
Mlať do osla z největší síly svojí,
on nechce dál, když před bodlákem stojí,
a filosofem proti nim je přece!

Stigma.

(J. V. Sládkovi.)

Nechť dílo básníka je málo věčné,
ty chvíle, v kterých okřídlená sloka
ze zřídel rajských sladkou manu loká,
jsou přece krásné, veliké a věčné.

A sladkost jich prosákne celé žití
jak vůně květin hlínu, troud a střepy;
tak odlesk barev nosí v duši slepý,
tak dávno shaslé hvězdy přec nám svítí.

Tak před zviklaným křížem na rozcestí,
zkad zmizel dávno rezavý bůh, každý
se křižuje, tak rovněž psáno navždy
na čele básníků je: Šlo tu štěstí.

Reflexe.

Kdo kolosem byl v myšlenkovém světu,
skráň tajil v hvězdách, nohy v moři květů,
a vryl se v děje písmem, které září,
tím hlouběj klesá svoji peruť chýle
ve očích davu, v prvotní když síle
jej nemůž' více udržeti stáří.

Pak luza otráví mu den i snění.
My věděli to, že tak velkým není,
jak zdál se v prvním rozletu svém kdysi.
Sem s provazy a s podstavce s ním dolů!
V prach zašlapejte jeho aureolu,
ať smích mu v zpěv a v pohár žluč se mísí.

Byl velkým jednou a je malým v mžiku! —
Ó huronská to radost trpaslíků! —
Nám roven, pouze o palec je vyšší,
ten odpustíme! Velký byl v svém mládí,
teď kmet je dětinský! — Ten sykot hadí
neznámý kdosi ukryt v stínu slyší.

Soud budoucna to; v arenu ten vstoupí,
jak Samson zvrtne lidské zvěsti sloupy
a pohřbí směšné závistníky v trosky;
a z rumů nad zmet zvedá roven hoře,
již skrze mračen tříšť oblévá zoře
se velduch zas na skráni paprsk božský.

Poesie.

Noc mrazivá a vítr ulicemi
se honí vztekle. — V moje okna nízká
svým chladným svitem žlutý měsíc blýská.
Ó jak se cítím opuštěný všemi!

I usínám . . . Zřím v lesa dálku tesknou,
to z klínu ženy; vlasů jejích proudy
mne halí tmou a nahé její oudy
jak třešně bílý květ se jimi lesknou.

A velcí ptáci mlčky hledí dolů
a zlaté stíny měsíc na nás hází.
a bílé laně jdou a stanou v mlází.
a plamen hoří na lilije stvolu.

Na zlatém písku spí umdlený pramen.
co hvězda, v jeho stopilo se vlně:
na skalách svítí mechy čaruplně
a voní, v třpytné jiskry taje kámen.

. . . . . .

A vy se ptáte, proč, když trud mne jímal,
jsem v středu vašem klidný stál a němý?
Kdo jednou v klínu poesie dřímal,
ten není sám, byť opuštěn byl všemi.

Květ a plod.

Jak plná ovocem snět
se těžce nad příkop sklání!
Když svítil na ni květ
ve jitra usmívání,
tu lehce stříbrem skvělá
ve azur čněla.

Šel kolem básník, kmet,
šel těžce s nachýlenou skrání
a myslil na ten květ
ve jitra usmívání,
kdy duše orlem smělá
ve azur spěla.

Dřív každý nechal květ,
když plál a voněl, v chvíli ranní,
teď každý tříská v snět,
jež těžká ovocem se sklání,
a na básníka brvě chvěla
se slza vřelá.

O sestry Helikonské, čím to asi,
že všichni, jenž jdem za paprskem krásy,
v tmu žití z vašeho jenž padá čela,
jsme bědná družina a osiřelá;
že všecko víc nás hněte, pálí, tísní,
trn každý bodá, každá slina třísní?
Ó sestry rajské, sám to s výtkou cítím:
kdy spokojen byl který básník s žitím?
Vše dejte jemu: radost, štěstí, slávu,
do srdce lásku, laur na jeho hlavu,
vždy urážku dřív nežli potlesk slyší;
tak v marné touze, kterou hrob jen ztiší,
zří propast jako Pascal kolem všady
s Medusou na dně, jak potřásá hady . . .

Má poetika.

Mně zjev každý v přírodě je básní.
Poetiku našel jsem si vlastní.

Píseň nejkrásnější v sluch mi zvoní,
v polibku když rty se k sobě skloní.

V lidstva dějích slyším epos hřmíti,
dramatem pak celé je mi žití.

Ódy křídla vidím v jasu jitra,
elegie dýše noci z nitra.

Hymnou boří zní, idyllou je vesna,
ptačí hnízda když probouzí ze sna.

Epigram je vloček vinné pěny,
dithyrambou nahé tělo ženy.

A co víc škol hloupost našla ještě:
rhythmus kovadlina, forma kleště.

Rým pak podkova, když dáš ji koni,
v lehkém tanci divoce to zvoní

Bez podkovy, ač to často klame.
letí dál, však nejlehčej' vaz zláme.

K tomu ještě naučení krátké.
chceš-li tančit po té dráze hladké:

Jenom blázen sebe přecení.
přestat v čas — je vrchol umění.

Podzimní jitro.

Ves v šeru spí, sám chodím po hrázi;
kol pole jen a pole bez hrází.
Jen žluté listí, oč zavadí nohy,
na obzoru jen černají se stohy.

Ach druhdy jaké vášní útoky
mi v srdce na témž místě hřměly!
Teď všady mír, sen hluchý, hluboký,
háj bezlistý je a luh osiřelý.

Na úděl svého žití klidně zřím.
To věru dost, ba víc než srdce žádá,
že mohu klidně patřit na podzim,
jak houstne mlha a jak listí padá.

Básníci sicilští.

Úžasný ráji, který hlídá Aetna
a nad nímž pochodeň plá Promethea,
ty čarných bájí sladká země květná,
kam skryl se Pan a Kybela a Rhea,
když krutý osud v muka nepočetná
je štval, když náhle zkameněla Gea,
a v prsou plných živné, žárné mízy
ten oheň shas' a s ním ves život ryzí,

V tvůj prach antických vozů do kolejí
když v teplých nocích plný měsíc svítí,
když cypřiše a vavříny se chvějí
a mořem hvězdy, zlaté nebes kvítí,
tu echa minulosti probouzejí
se v hájích, vlnách, všady hárá žití,
to velké žití pradávného Řecka,
kdy svět byl láskou, krásou láska všecka.

Ten bájný ruch těch nocí při měsíci
a hluboký mír poledního ticha
pad' v pěvců tvojich hymnu jásající;
hned žitím vře, hned sladké báje dýchá,
hned z lásky v srdci lítou dělá lvici,
hned s hrdličkami v stínu myrty vzdychá
a odlesk věčna máje, jímž vše zkvětlo,
v jich písních křičí: Světlo! světlo! světlo!

Poslání.

Tomáši Cannizzarov

Do mlhy, v kterou den
chtěl se již schýlit,
jak z jihu zlatý sen
pozdrav tvůj přilít'.

Sluneční chycen svit
v oranžů žáry,
ze sadů Hesperid
edenské dary!

Ohnivé jak tvůj rým,
jímž síla, něha
zázračným bohatstvím
tryská a šlehá!

Plné a šťavnaté
v nich many zdroje,
sladké jak bohaté
přátelství tvoje!

A já se zamyslil
nad tvojím vzkazem,
do blahých mládí chvil
spěchal jsem rázem.

V čas, kdy ve vlasti tvé
hostem jsem býval
a první písně své
v bouři jsem zpíval.

Ve snu tvůj zemský ráj
viděl jsem zase,
zjevení, přelud, báj
v lesku a kráse!

Ty řady topolů,
réva jež splítá,
pak strmou Vignolu,
jak za ní svítá.

Řečiště Panaru
v sta struh se tříští
a v slunce požáru
hadem se blýští.

A v dáli Apennin
lesnaté svahy,
sladký chlad, šumný stín,
noc plnou vláhy!

Jásavý cikad skřek
a pole s rýží,
v křích tance světlošek,
šer když se blíží.

Pak tesy sráznych skal,
písčité lomy,
zkad prv jsem poslouchal,
moře, tvé hromy!

Livornský maják plát
v srdce jsem cítil,
který tak častokrát
do snů mi svítil!

Korsiky okraje
v modrých vln tísni,
obrysy Capraje
s rybáků písní!

Ve plachet bílý tlum
duše se vpletla,
jak ptáci hejna dum
hlavou mi letla.

Kdy cizí ke všemu,
v bouři a noci
přilnul jsem k Dantemu
tak jako k otci.

Dál a dál touhy vzruch
křídla svá zvedal.
vlasti tvé zříti pruh
osud mi nedal.

V snách jsem jen pospíchal
ku stráním Aetny
a slyšel v moře žal
satyrů fletny.

Hellady teplý dech
cítil jsem v hrudi.
kterým i na hrobech
jaro se budí!

Ó sílo tajemná
prvních těch zpěvů.
s přírodou vzájemná
v lásce a hněvu!

Ó klidné večery!
ó noci hvězdné!
sny plné nádhery,
hlubiny bezdné!

Ó sladká závrati.
již nedá osud,
jak nám ji uchvátí:
Cítím vás posud!

Ze zlatých plodů tvých
jak z plné číše
nadšení, mládí, smích
na mne zas dýše!

Sladce a zlehýnka,
než srdce tuší,
tklivá tvá vzpomínka
padla mi v duši.

Ač doma šťastný jsem,
přec v sladké muce
v dál, moře přívalem
tisknu ti ruce!

Snad jiný básník přijde v lepších časech
a bude zas pět starou píseň jara,
jas v dívčích očích a zem v zlatých klasech
a oheň nadšení, jenž v hroznech hárá;

A bude pěti starou píseň bolu,
jíž tisíc srdcí tady vře a puká,
pot skrání pod jhem, v němž jdem všichni spolu,
i slast, když vrásky stírá měkká ruka.

A bude pěti, jak teplem krb dýše,
co něhy v sobě tají návrat domů,
i hořkost, kterým samoty vře číše,
když večer kráčíš řadou holých stromů.

Snad bude o tom píseň zpívat jinou
a zbožnější mu budou slouchat davy,
a předsudků snad záští stíny minou,
jež mne a jiné štvaly do únavy.

Ta píseň lidstva stejná, nevypěná,
vždy různé formy a vždy stejné látky,
jak slunce zářná, kouzelná jak žena,
a milá jako v poušti pramen sladký.

Ta píseň věčná věru stojí za to
být pariou jí k vůli v hlučném davu,
žít sobě jen, byť vše nám bylo vzato,
vždy ruce spínat — neskláněť však hlavu.

OBSAH.

Prolog. Stránka

Život. Sbor z antické tragedie 7

Hrst paprsků.

Jitro 19
Naladění 20
Píseň 21
Zas mluvíš ke mně 23
Jarní 24
Stará ekloga v novém jaru 26
Verše z minulosti 28
Přípitek antický 30
Přípitek moderní 31
Ty stárneš, píseň tvá se stále vrací 32
Večer 33
Otázky na jaře 34
Noc 35
Naší konopce 36
Vzdalující se bouři 38
Zvony a skřivani 40

Jen pro Ludmilu.

V těch nocích 45
Notturno 47
Jsou duše 48
Polibky 49
Andante 50
Štěstí 51
Tvá ruka tak je měkká 53
Píseň o štěstí 54
U moře, když jsem je viděl po letech 55
Idylla hřbitovní 58
Jak to bývá 59
Řádky z deníku 60
Jiná píseň o štěstí 61
V záři tvých očí 63
Po letech 64

Všední motivy. Stránka

Růžové listí 67
Cesty 69
Konečně — sami! 70
Staré domy 71
Na vsi v zimní noci 72
Kouř na břehu 73
Výstřel 74
V jeseni 76
Všední román 77
Nepřítel 79

Stíny v duši.

Jdou stíny duší 85
Smutek v jaře 86
Notturno. (Sloky pro hudbu) 87
V podzimní den 89
Medusa 90
Viole F. 92
Píseň 93
Papoušek Jacko 94
Melancholie večera 96
Pozdě 97
Omnes vulnerant, ultima necat 98
Otázky a odpovědi 99
Zbloudilé vlaštovice 100
Své ženě 104
Kdo jsme, co víme? 106
Argonauti 107

Ztracené kroky. (Nový cyklus.)

Nuž pokračujme, kdo víc při tom ztrácí 113
Modlitba 114
Mladému básníkovi do památníku 115
V samotě 116
Positivismus. Otázka 117
Odpověď 118
Vichr 119
Co naše jest 121

Stránka

S básněmi Longfellowa 122
Strážci lesa 123
Osud 125
Náhrobek 127
Západ 129
Cesta v jeseni 130
Jakubu Seifertovi po prvním představení veselohry »Noc na Karlštejně« 131
V rodné jizbě M. Jana Husa 132
My nechcem! 133
Stigma (J. V. Sládkovi) 134
Reflexe 135
Poesie 136
Květ a plod 137
Ó sestry Helikónské, čím to asi 138
Má poetika 139
Podzimní jitro 141
Básníci sicilští 142
Poslání. Tomáši Cannizzarovi 143

Snad jiný básník přijde v lepších časech 148

PG 5038 F8A17 1895 díl 8

Frida, Emil Bohuslav
Souborné vydání básnických spisů

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

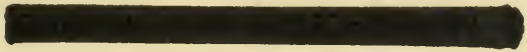

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

NÁKLADATELSTVÍ

J. OTTO

V PRAZE